

Scientific communication
UDC 92/615/93

Edvard GLASER

*Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Slovenije, Ljubljana
Podružnica u Mariboru*

**PROFESOR MR FARM. FRAN MINAŘIK,
MEDIKOHISTORIČAR, FARMACEUTSKI STRUČNJAK I DOBAR TE
DRAG ČOVJEK**

Iako je prošlo već više od 15 godina od rane smrti prof. mr farm. Franca Minařika, mnogi ga se još sjećaju i danas, kao živog djela grada Maribora, čovjeka koji nam na našim ulicama nedostaje.

Franc Minařik rođen je 9. VI 1887. god. na Glažuti uz Lobnicu kraj Smolnika na Pohorju u „Haus-u“ (Herrenhaus — gospodska kuća) kao sin Jožefa Minařika, ravnatelja staklare. Otac Jožef rođen je u Vlašimu kao sin Jožefa, stolarskog majstora, koji je bio sin Jožefa, opskrblca u Čejkovicima (Kutna Hora) i majke Barbare, rođene Hladnik iz Štebuzovega kraj Šternberga. Majka Jožefa Minařika (oca profesorovog) bila je Jožefa, hćerka Jakoba Vondarha i majke Ane Jančura^{1 7 8}.

Otac prof. Minařika izučio je staklarstvo u Zanatskoj školi u Boru kod Češke Lipe. Radio je u raznim staklarama u Češkoj i u Austriji. God. 1875. došao je kao ravnatelj staklare u Ruše.

Majka, rođena Sprung, rodom je iz Koruške. U porodici se rodilo 12-ero djece, 11 njih rodilo se u Rušama; naš Franc Minařik bio je osmo dijete.

Uz porodicu Minařik stanovali su i roditelji, oca Franca Minařika. Oni su povremeno pomagali u radu, jer je receptura izrade stakla bila tajna, roditelji oca našeg Franca (tada još djeteta) su je znali⁴.

Djed je imao piljarnicu u kojoj su se snabdevali radnici s platnim bonovima koje su primali uz platu. Staramajka je umrla na Glažuti, djed u Rušama. Otac Franca umro je 1912. god. u Zugmanthalu u Češkoj, majka 1922. god. u Lenartu. Roditelji Francovog oca sahranjeni su u Rušama, takođe i dve sestre i brat.

Pučku školu je Franc, odnosno Franci, kako su ga zvali, pohađao u Rušama 1892. god. U nju je primljen čitavu godinu dana ranije, naime sa 5 godina, zbog svog velikog uzrasta, što je odgovaralo visini štapa, s kojim je svojevremeni nadučitelj iz Ruša, Josip Lasbacher, pohađao svoje kandidate za 1. klasu škole. Uz to, izgleda da se je zvonila u njegovoj godini rođenja i majka Albina. U toj istoj 1892. god. obustavili su rad i u staklari na Glažuti, zbog čega se je porodica odselila u Ruše. Otac Jožef je od tada radio u drugim staklarama. Pet razreda gimnazije

Franc Minažik posjećivao je u Mariboru, šesti već u Mödlingu kraj Beča. Po tadašnjim propisima nakon 6. klase otišao je u praksu u apoteku u Chodovu kraj Karlovih Vari. Potom je studirao farmaciju u Gracu, gdje je 1909. god. završio Farmaceutski fakultet.

18. VI 1913. god. Franc Minažik se vjenčao s Jožefom Haselbacher. Kao farmaceutski asistent radio je u Gracu, u Zemaljskoj apoteci Trnkoczyjeva. Od 1914—1915. služio je u austrougarskoj armiji, iz koje je bio otpušten decembra 1915. god. zbog tuberkuloznog plućnog katara. Lječio se u Hörgasu u Štajerskoj do juna 1916. god., kada je opet postao vojnik, kao šef apoteke u istom lječilištu, u kojem je vršio laboratorijske pretrage i bakteriološke pretrage na bacile TBC. Već nakon 6 mjeseci bio je demobilisan, te upućen posretstvom apotekara Hugona Robleka u apoteku na Bled, gdje je vodio apoteku do 1920. god. Nakon smrti vlasnika postao je zakupac, sve dok apoteku nije kupio. U međuvremenu bio je i na vojnoj vježbi u Pliberku u Koruškoj, te tako nije ni boravio čitavo vrijeme na Bledu.

Magistra je oduvijek nešto vuklo u Maribor, pa se tako za njega i odlučio, što mu je dobro došlo i zbog njegovih dviju hćeri koje su se školovale u Mariboru; zbog toga se odlučio za kupovinu „Mestne lekarne pri kraljevem orlu“ na Glavnom trgu 12 u Mariboru, do tada vlasništvo Prula. Vlasnik ove preko 360 godina stare apoteke bio je od 1927. do 1949. god.

Magister Minažik je uskoro saznao da naziv „Mestna lekarna“ krije u sebi zavirljivost mr farm. Cirila Mavera, vlasnika apoteke „Pri zamorcu“ u Gosposkoj ulici, kao da građane taj naziv zavodi: „mestna“ („gradska“), razmišljao je tako Maver, moglo bi označavati da ima u toj apoteci lijekova kojih drugdje nema. Rasprava pred sudom trajala je 3 godine (1934—1936), te se završila pobjedom Minažika, zbog njegove logične odbrane, da slični nazivi u Zagrebu „gradska“ i „nadbiskupska“ apoteka ili u Celju „dvorska“, „deželna“ u Ljubljani i druge ne znače da je moraju pohađati građani ili svještenici, banovski činovnici i slični.

Pod pseudonimom „Kiranim“ (obrnuto Minažik) mladi Minažik je surađivao u novinama s pacifističko nastrojenim člancima (1907—1908), u god. 1910—1911. u esperantskim novinama u Gracu; kako i ne, kada je svladao, pored slovenačkog i hrvatskog jezika, još i njemački, staronjemački, latinski i esperanto.

11. V 1913. god. publikovao je u Tagespostu u Gracu „Aus der Geschichte des Peterstammes“ — botaničku istorijsku studiju. Uskoro piše, sve do 1919. god., u tada vodećim farmaceutskim stručnim novinama Europe — u „Pharmazeutische Post“ u Beču. God. 1926. saopštava pored ostalog u Vjesniku ljekarnika u Zagrebu „Opis stare lekarniške omarice“. Naravno, da je Minažik već i te kako aktivno radio još na Bledu i istraživao skoro svu Sloveniju, gdje je skupljao svoje stručne istomišljenike i s njima razmenjivao iskustva, dopisivao se i pisao.

U Mariboru se učlanio u „Zgodovinsko društvo“, bio je tajnik „Kluba lekarnarjev Maribora“ i „Lekarniške zadruge“, te u „Pogrebnoj skladu lekarnarjev Maribora“.⁹

Franc Minažik je posebnu pažnju posvećivao Olimju kraj Podčetrta; tako nije ni čudo, da je opisao apoteku u Olimju na četiri jezika s brojnim slikama u tančine, što je sigurno kasnije doprinjelo i restaura-

ciji, izgradnji, te sanaciji tog od zemljotresa narušenog medicinsko-kulturno istorijskog objekta.³

Minažik piše već 1907. god. u novinama u Karlovim Varima „Razmišljanje o miru“, „Nasilje in pravica pri razvoju človeštva“, „Grob in vojna“.

God. 1933. bio je predsednik, a 1936. podpredsednik društva „Šola in dom“; bio je aktivni član Društva za čuvanje narodnog zdravlja, surađivao je kod rada „Mestnega ubožnega sveta“ te u „Prirodoslovnem društvu“. Bio je potporni član Slovenskog pjevačkog društva u Mariboru, aktivan je bio u Crvenom križu. Prema izjavama raznih osoba, Minažik je i aktivno podupirao partizanski pokret slanjem lijekova.

Prof. Minažik je odlikovan 1951. god. Ordenom rada III stupnja, 1952. god. je član Upravnog odbora Međunarodnog društva za istoriju farmacije, a izabran je kao redni član Međunarodne akademije za istoriju farmacije.

God. 1955. počinje kao predavač za nastavu istorije farmacije na Farmaceutskom odjeljenju Univerze u Ljubljani.⁶

27. X 1957. god. bila je proslava Slovenskog farmaceutskog društva Podružnice u Mariboru.

Za 70-godišnjicu je primio kao šestnajsti dobitnik Schelenz-ovu plaketu Međunarodnog društva za istoriju farmacije. Ovaj svečani događaj registrirali su Deutsche Apothekerzeitung i Österreichische Apothekerzeitung, te Farmaceutski vestnik s posebnim brojem izdanja s člancima o magistru Minažiku. Spomenuto je tada da je prof. Minažik objavio 74 članaka.

Prof. mr farm. Franc Minažik (desno) u razgovoru sa piscem ovog napisa

Posebno svečano su Slovenačko farmacevtsko društvo — Podružnica u Mariboru, Pokrajinski muzej, Slovensko zdravniško društvo, Zveza kulturnih društava Maribor, Znanstveno društvo za zdravstveno kulturo Slovenije i Mariborske lekarne u Viteškoj dvorani mariborskog dvorca pripremili proslavu 80-godišnjice života prof. Minařika s brojnim gostima iz inostranstva, koji su slavljeniku izricali čast s brojnim, prelepim rječima. Tada je slavljenik primio Orden za zasluge za narod sa zlatnom zvjezdom. Predsednik Međunarodnog društva za istoriju farmacije prof. Edmund Georg Dann mu je predao Ludowik Winkler ovu plaketu. Medicinski fakultet u Ljubljani imenovao ga je za vanrednog profesora Istorije farmacije, koju mu je odluku predao dekan Medicinskog fakulteta prof. dr Marij Avčin. Prof. Vitolo sa Univerze u Pizi predao mu je odlikovanje Lauri di Palatino.

Jedan dan kasnije bio je u Rogaškoj Slatini Simpozij Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, na kome su surađivali brojni istraživači u čast prof. mr farm. Franca Minařika, kao što su prof. dr Hrvoje Tartalja, prim. dr Drago Mušić, prof. dr Vladimir Bazala, prim. dr Eman Pertl, prim. dr Edvard Glaser i drugi. Prof. Minařik je tada lično vodio goste učesnike simpozija u Olimje, gdje im je prikazao starodrevnu apoteku.

Prof. mr farm. Franc Minařik umro je na svoj vlastiti rođendan, 9. VI 1972. god. Sahranjen je u Lenartu u Slovenskim Goricama kraj svoje majke.

Njemačko društvo za istoriju farmacije je posebno odlikovalo profesora Fritz Ferchl-ovom medaljom, što je kćerkama mr farm. Piji Minařik, udatoj Wagner i mr farm. Ingi Minařik predao sam predsednik Međunarodnog društva za istoriju farmacije, prof. Hagen Hein.

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije odlikovalo ga počasnom diplomom, koja se čuva u Pokrajinskom muzeju u Mariboru.

Pored već spomenute knjige o Olimju (1955), prof. Minařik je napisao i knjigu „Od staroslavenskog vraštva do savremenog ljeka” (1971) na 212 stranica, u kojoj iznosi istoriju farmacije starih Slavena do današnjih doba.⁵ Štampano je 3 000 knjiga na slovenskom i 7 000 na hrvatskom jeziku. Napisao je knjigu „Pohorske steklarne” (1966) na 324 stranica s brojnim slikama.⁴

Iz domaćih i stranih revija treba spomenuti radove „Planine ob meji” (1962), „O starejši naravoslovni literaturi v žički kartuziji” (1958), „Zdravstveni velikani” (1958), „Podatki o zdravstvu v žički dolini do leta 1782”, „Über einige italienische Buchdrucke und einige italienische Apotheker in Slowenien (XVI. und XVII. Jh.)”.

Prim. dr Eman Pertl deli radove prof. Minařika u 13 grupa, naime: 1. Zdravstvo i lječenje u starih Slavena; 2. Farmaceutski propisi, organizacija apoteka, njihova oprema, razvoj utega”; 3. Upotreba droga za lječenje i lijekove u pojedinačnim razdobljima; 4. Manastirske apoteke i lječenje u manastirskim infirmijama; 5. Rad alkemičara u našim pokrajinama; 6. Histobiografija pojedinačnih apoteka i doprinos F. Minařika proučavanju istorije zdravstva u Sloveniji; 7. Apotekarstvo u pojedinim slovenačkim pokrajinama; 8. Poglavlje o inostrancima, saradnicima kod formiranja zdravstvene kulture u Sloveniji; 9. Radovi koji obrađuju ljekovite izvore u Sloveniji; 10. „Specifični” slovenački mediko-far-

maceutski sitorijski problemi; 11. Saopštenja F. Minařika kao prilog istoriji naše privrede; 12. Saopštenja F. Minařika na domaćim kongresima; i 13. Doprinos njegov na kongresima u inostranstvu.

Prim. dr Pertl misli da je Minařikov opus toliko obiman da se može prikazati samo u konturama. Čini se da je ova konstatacija prava i da još godinama nećemo moći sakupiti sve radove te ih redom pobrojati.

Interesanto je da prof. Minařik nije pisao istoriju mariborskih apoteka, unatoč tome što je bio za ovo zadužen, iako je njegova zasluga postavka stalne izložbe apoteke u Pokrajinskom muzeju u Mariboru, koja obuhvata staru apoteku iz Slovenske Bistrice, a dopunjena je predmetima iz Olimja, Beltinca, Slovenj Gradca, Jareninskog dvora i dr. Među predmetima je stari merzer (avan) iz manastirske apoteke u Slovenskoj Bistrici iz 1614. god. Posebnu pažnju izazivaju razne farmacevtske posude, recepturne vage, stari mikroskop. Na posudu iz Olimja se vide egzotični napisi kao što Mumia terra sigillata, Unicornu fossile i dr. U drugoj prostoriji stalne izložbe nalaze se razni aparati tadašnjih apoteka, npr. za podjelu prařaka, klistir, vage, za sterilizaciju, za dezinfekciju, bolesnička soba i sl.

Prof. Minařik nije bio samo veliki istraživač, nego je kao čovjek bio neobično ljubazan i drag, uvijek nasmijan, sa brižljivo podsjećenom bradicom, s ljepim, sjajućim očima. Bio je galantan i fini, te neobično, čak suviše skroman. Radio je takoreći do kraja svog života u Gradskoj apoteci „Centar” u Gosposkoj ulici, gdje je radio na istorijskim i drugim sređivanjima. Primaio je zato malu simboličnu nagradu, koju su mu osporavali neki koji su se kasnije nazivali njegovim prijateljima, pitajući ironično „Šta radi još ovdje ovaj stari”¹⁰. Unatoč brojnim ličnim brigama i materijalnim teškoćama^{10,11}, nikad se nije nekome tužio.

Prof. Minařik je bio od svih visoko cjenjen i svatko je brojio u čast ako je imao sreću s njim razgovarati. Kod toga je bio neobično susretljiv, drag, ljubazan, šarmantan, sve u superlativima.^{2,10,11}

Prof. mr farm. Minařik je bio istinito takav kakvog se njega mnogi sjećaju i danas, kakav je još uvijek u našim uspomena za njegovu 100-godišnjicu rođenja. Mislimo da će takav ostati zauvijek!

LITERATURA

- ¹ Fundarek R.: *Minařikove korenine*. Zbornik. Simpozij ob 100-letnici Minařikovega rojstva. Slovensko farm. društvo, Ljubljana, 1987, 53—67. — ² Glaser E.: *Očarljiv in reven. Nekaj spominov na prof. mr ph. Franca Minařika*. Ibidem, 45—52. — ³ Minařik F.: *Olimje — historična lekarna v sliki in besedi*. Slovensko farm. društvo, Podružnica Maribor, 1955. — ⁴ Minařik F.: *Pohorske steklarne*. Založba obzorja, Maribor, 1966. — ⁵ Minařik F.: *Od staroslovenskog vraštva do suvremenog ljeka*. Slovensko farmacevtsko društvo, Ljubljana, 1971. — ⁶ Mušić D.: *Frac Minařik — zgodovinar medicine*. Farm. vest., Ljubljana, 1967, XVIII, 5—8, 99—108. — ⁷ Pertl E., *Prof. mr. ph. Franc Minařik 85—letnik*. Zdrav. vestn., Ljubljana, 1971, XL, 3, 41b—17. — ⁸ Pertl E.: *Beseda o prof. mr. ph. Francu Minařiku*. Zbornik, Slovensko farm. društvo, Ljubljana, 1987, 33—44. — ⁹ Predin š.: *Neka o Minařiku*. Ibidem, 9—32. — ¹⁰ Špendal M.: *Pismo saopštenje*, 1987. ¹¹ Zorec Z.: *Pismo saopštenje*, 1987.

Edvard GLASER

Wissenschaftliche Gesellschaft für die Geschichte der Gesundheitskultur Sloveniens,
Ljubljana
Sektion MariborPROFESSOR MR PHARM. FRANC MINAŘIK
BEGRIFF EINES MEDIKOHYSTORIKERS, FACMANNES DER PHARMAZIE,
EINES GUTEN UND TEUREN MENSCHENS

Franc Minařik wurde am 9. VI 1887 auf der Glažuta bei Ruše geboren, sein Vater war Tscheche, seine Mutter Kärntnerin.

Die Volksschule besuchte er in Ruše, das Gymnasium in Maribor und Mödling bei Wien, Pharmazie studierte er in Graz, wo er auch seine Apothekerlaufbahn begann, welche er in Hörgas, Bled und Maribor fortsetzte. In Maribor erwarb er die nahezu schon 360 Jahre alte Stadtapotheke am Hauptplatz.

Er starb an seinem Geburtstag am 9. VI 1972 in Maribor und wurde in Lenart an der Seite seiner Mutter beigesetzt.

Ausser den bekanntesten Büchern über die alte Apotheke in Olimje bei Podčetrtek beschrieb prof. Minařik auch „Die Glasschütten am Pohorje“, und „Von der altslawischen Hexerei bis zu den zeitgenössischen Medikamenten“. Minařik schrieb schon von seiner Jugend an verschiedene Beschreibungen, Abhandlungen und Arbeiten über die Heilkunde und Behandlung bei den alten Slaven, über die pharmazeutischen Vorschriften, Organisation der Apotheken, deren Ausstattung, Entstehung und Entwicklung der Gewichte, Gebrauch der Heildrogen und Arzneien in verschiedenen Zeitaltern, über die Klosterapotheken, Heilmethoden in den Klosterfirmen, über die Alkimisten in unseren Gegenden über die Hystobiographie der einzelnen Apotheken, über die Ausländer und andere Mitarbeiter welche die Formierung der Gesundheitskultur in Slowenien mitgestalteten usw.

Minařik beschäftigte sich auch mit spezifisch slowenischen mediko-pharmazeutischen geschichtlichen Problemen, sein Werk beinhaltet aber auch Beiträge, die auf heimischen oder ausländischen Kongressen präsentiert wurden. Dank seines Fleisses richtete er in zwei Räumen des Landesmuseums in Maribor eine alte Apotheke ein welche aus Slovenska Bistrica stammte, anbei mit vielen Gegenständen aus verschiedenen anderen Apotheken der Steiermark.

Prof. Minařik wurde mit vielen Ehren und Auszeichnungen bedacht. Er war Mitglied einiger internationaler pharmazeutisch-geschichtlicher Vereine. Seit 1955 unterrichtete er Geschichte der Pharmazie auf der Hochschule für Pharmazie in Ljubljana. Zu seinem 80. Geburtstag, der feierlich im Rittersaal der Burg in Maribor begangen wurde, wurde er zum Professor ernannt. Damals erhielt er den Orden für Verdienste fürs Volk mit dem goldenen Stern, Prof. E. G. Dann überreichte ihm damals auch die Ludwig Winkler Plakette, Prof. Vitolo von der Universität in Pisa aber den Orden Lauri di Palatino. Nach seinem Tode erhielt Prof. Minařik durch Prof. Hagen Hein die Fritz Ferchl Medaille, aber auch der Wissenschaftliche Verein für Geschichte der Gesundheitskultur Jugoslawiens zeichnete ihn mit einer Ehrendiplome aus.

Prof. Minařik war nicht nur ein eifriger Forscher, sondern auch ein ganz besonders liebenswürdiger, lieber, freundlicher Mensch, der überall beliebt war und uns auch durch seine markante Erscheinung in unserer Stadt fehlt.

(Rad je primljen u Uredništvu 31. XII 1988. god.)

Scientific communication
UDC 92/619/93

Tvrtko ŠVOB

Znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture Hrvatske — Zagreb,
Zagreb

PROFESOR DR VET. MED. STJEPAN RAPIĆ

Stjepan Rapić rodio se 28. IV 1904. god. u Dužici kraj Siska, gdje je završio osnovnu školu, a realnu gimnaziju završio je u Sisku.

Roditelji su mu bili seljaci. Ranu mladost proživljavao je u vrijeme kad su se hrvatski seljaci počeli okupljati u seljačkom pokretu kojemu je idejnu podlogu dalo učenje Ante Radića, a političku akciju vodio Stjepan Radić. Ante Radić je isticao povezanost nacionalnog oslobođenja sa socijalnim, upozoravajući da se uklanjanjem nacionalnog tlačenja, bez paralelnog ukidanja i društveno-ekonomskog ugnjetavanja, ne postiže potpuna sloboda naroda. Stjepana Radića je znatnim dijelom oblikovalo neposredno doživljavanje bijede i nepravde na hrvatskom selu, koje je živjelo u polufeudalnim uvjetima, kao i iskustvo što ga je stjecao za svojih čestih boravaka u zatvorima zbog svog političkog djelovanja.

Živeći kao bistro i talentirano seljačko dijete u takvu ambijentu hrvatskog seljaštva, Rapić se počinje živo zanimati za socijalne probleme sela već u ranoj mladosti. S interesom čita Tolstoja koji prikazuje kako građanska civilizacija kvari društvo, kako parazitizam tzv. viših slojeva ruši etičke norme. Kako je svojedobno postojao i značajan utjecaj Tolstojeva djela u hrvatskoj književnosti, a tolstojevština, u smislu ideje da se zlu ne smije odupirati nasiljem, postojala i u ideologiji Radića, to ove činjenice na Rapića ostavljaju dubok dojam, pa su etičke zasade u njega cijelog života imale osobitu ulogu. U doba Rapićeva sazrijevanja, znatan utjecaj na njega ima i borba Mahatme Gandhija u dalekoj Indiji. On daje primjer svojim asketizmom i samozatajom, što je bila i Rapićeva značajka pa je cijelog svoga života zazirao od javnih priznanja.

No dok su braća Radići vidjela spas u seljačkoj vladavini, Tolstoj u moralnom usavršavanju pojedinca, Gandhi u pobjedi siromaha i nacionalnog oslobođenja pasivnim otporom, tj. građanskim neposlušom, Rapić, došavši do marksističke literature, već u srednjoj školi prilazi lijevom pokretu koji treba u radničko-seljačkom savezu osloboditi potlačene. U gimnaziji ubrzo postaje među učenicima jedan od najutjecajnijih mladih marksista.

Još kao nejak dječak, izgubivši u dvanaestoj godini oca, a u četrnaestoj majku, morao je na sebe preuzeti obveze teške i za odrasla čov-